

Spis treści

Przedmowa	7
Urszula Pękala	9
<i>Pojednanie niemiecko-polskie na przecięciu religii i polityki</i>	
Piotr Burgoński, Gregor Feindt, Bernhard Knorn	47
<i>Pojednanie komunikowane symbolicznie. Msza w Krzyżowej 12 listopada 1989 r.</i>	
Christian Wollmann, Robert Żurek	87
<i>Od zaangażowania na rzecz pojednania do opozycji politycznej. Protagoniści Akcji Znaków Pokuty w NRD i ich motywacja do działań politycznych</i>	
Piotr Burgoński, Gregor Feindt, Bernhard Knorn	106
<i>Dyskurs polityczny i interwencje religijne. Kościelny język mówienia o pojednaniu niemiecko-polskim w wybranych tekstach kluczowych</i>	
Robert Żurek	143
<i>Pojednanie i integracja. Europejski wymiar porozumienia niemiecko-polskiego w rozumieniu niemieckich i polskich chrześcijan</i>	
Wykaz skrótów	162
Wykaz źródeł i literatury	163
Autorki i autorzy	180
Indeks osób	182

Przedmowa

Niniejszy tom prezentuje wyniki pracy badawczej interdyscyplinarnego niemiecko-polskiego projektu, w którym wzięło udział ośmioro naukowców, przez dwa lata analizujących wspólnie interakcje czynników religijnych i politycznych w procesie pojednania między Niemcami i Polakami po 1945 roku. Do rąk Czytelniczek i Czytelników polskich oddajemy tłumaczenie pierwotnej – niemieckojęzycznej – edycji tomu, która ukazała się w roku 2018 nakładem wydawnictwa Vandenhoeck & Ruprecht¹.

Kierowany i koordynowany przez obie redaktorki tomu projekt realizowany był w formie dwuletniej współpracy Leibnizowskiego Instytutu Historii Europejskiej w Moguncji (Leibniz-Institut für Europäische Geschichte, IEG) oraz Instytutu Politologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (UKSW). Projekt opierał się na dwóch spostrzeżeniach: po pierwsze niemiecko-polski proces pojednania stale rozwijał się na przecięciu sfery religijnej i politycznej; po drugie »pojednanie« jest przedmiotem badań wielu dyscyplin, które jednak nierzadko prowadzą na ten temat dyskursy równoległe, nie wchodząc w interdyscyplinarny dialog.

Aby zatem zagwarantować interdyscyplinarność w podejściu do tematu pojednania w ramach tego projektu, utworzone zostały dwa podzespoły badawcze składające się z przedstawicieli różnych dyscyplin: zespół I – dr Piotr Burgoński (politologia), dr Gregor Feindt (historia), dr Bernhard Knorn SJ (teologia katolicka); zespół II – dr hab. Sławomir Sowiński (politologia), dr Christian Wollmann (teologia ewangelicka), dr Robert Żurek (historia). Oba zespoły zajmowały się każdorazowo dwoma studiami przypadku, tak aby perspektywy wszystkich uczestniczących w projekcie dyscyplin mogły zostać uwzględnione w opublikowanych tu artykułach. Cały zespół badawczy spotkał się na trzech seminariach poświęconych dyskusji nad strukturalnymi i merytorycznymi aspektami wspólnej pracy. Podczas seminarium wprowadzającego w Moguncji w listopadzie 2014 roku wypracowane zostały – z punktu widzenia uczestniczących w projekcie dyscyplin – ramy teoretyczne, na których oparto analizę

¹ Urszula Pękala, Irene Dingel (red.), *Ringten um Versöhnung. Religion und Politik im Verhältnis zwischen Deutschland und Polen seit 1945*, Göttingen 2018 (Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz Beihefte, t. 116).

studiów przypadku. W sierpniu 2015 roku odbyło się w Warszawie seminarium „na półmetku”, które służyło omówieniu wstępnych wyników badań. Podczas seminarium wieńczącego projekt – zorganizowanego ponownie w Moguncji na początku lipca 2016 roku – przedyskutowano wstępne wersje artykułów mających wejść w skład niniejszego tomu oraz ogólne wnioski wypływające z analizy studiów przypadku.

Jeszcze przed złożeniem artykułów do druku zespół badawczy przedstawił wyniki badań uznanym ekspertom oraz zainteresowanej opinii publicznej. Międzynarodowa konferencja zatytułowana »Zmagania o pojednanie. Procesy pojednania w kontekście religijnym, politycznym i społecznym«, zorganizowana we współpracy z Akademią Diecezji Mogunckiej »Erbacher Hof«, odbyła się w dniach 29 i 30 czerwca 2016 roku. Przedyskutowano wówczas nie tylko wyniki prowadzonych w ramach projektu badań, lecz również rozszerzono tematykę poza stosunki niemiecko-polskie, by naświetlić procesy pojednania w innych europejskich i pozaeuropejskich kontekstach².

Interdyscyplinarne wyniki badań naukowych można osiągnąć jedynie dzięki wspólnym wysiłkom wielu osób – również tych, których nazwiska nie pojawiają się później na stronie tytułowej ani w spisie treści. Chciałybyśmy w tym miejscu podziękować wszystkim, którzy przyczynili się do udanej realizacji niniejszego projektu i wyrazić nasze uznanie dla ich zaangażowania. Realizacja projektu nie byłaby możliwa bez hojnego wsparcia Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki. Współpraca UKSW i IEG stała się możliwa dzięki pośrednictwu prof. Klausa Ziemera. Konferencja była udanym wydarzeniem dzięki współpracy i finansowemu współudziałowi Akademii »Erbacher Hof«. Konstrukttywne uwagi zespół badawczy otrzymał od prof. Fatimy Kastner, prof. Lucii Scherzberg oraz prof. Ralfa Wüstenberga. W znacznym stopniu do powstania tomu przyczyniła się również Monika Marković, asystentka kierownictwa projektu. Im wszystkim składamy serdeczne podziękowania.

Moguncja, lipiec 2020

Urszula Pękala
Irene Dingel

² Wygłoszone podczas tej konferencji referaty poświęcone przekrojowej refleksji na temat warunków pojednania w kontekście społeczno-politycznym oraz konkretnym przykładom pojednania, wykraczającym poza obszar dwustronnych relacji niemiecko-polskich, ukazały się drukiem: Urszula Pękala (red.), *Ringen um Versöhnung II. Versöhnungsprozesse zwischen Religion, Politik und Gesellschaft*, Göttingen 2019 (Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz Beihefte, t. 117).